

درسنامه و نکات محتم مطالعات اجتماعی هشتم

منطقه جنوب غربی آسیا و جایگاه ایران در آن (فصل ۱۰)

ایران و منطقه جنوب غربی آسیا (درس ۲۰)

دیر: صفوی

سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹

فارس، جرم

ایران در منطقه جنوب غربی آسیا یکی از مناطق راهبردی (استراتژیک) جهان است، واقع شده است.

خاورمیانه: منطقه جنوب غربی آسیا و شمال آفریقا را (خاورمیانه) و کشورهای شرق آسیا را (خاور دور) نامیده اند.

چرا این منطقه، استراتژیک است؟

این منطقه در کانون اتصال سه قاره آسیا، اروپا و آفریقاست. آبراهه های مهمی مانند: تنگه هرمز، بسفر، داردانل و باب المندب در این منطقه قرار دارند.

به وسیله این آبراهه ها، دریاهای منطقه به هم می پیونددند و به آب های آزاد اقیانوس ها راه می یابند.

این منطقه انبار مهم انرژی در جهان است. حدود دو سوم ذخایر نفت جهان و یک سوم منابع گاز جهان در این منطقه قرار دارد.

کشورهای عمدۀ صادر کننده نفت مانند: عربستان، ایران، عراق، کویت و امارات متحده عربی در این منطقه واقع هستند.

بخش بزرگی از این منابع در منطقه خلیج فارس واقع شده است. اقتصاد و صنعت جهان به شدت به منابع انرژی در این منطقه وابسته است.

این منطقه، کانون جهان اسلام است. مکه و مدینه مقدس ترین شهرهای مسلمانان هستند.

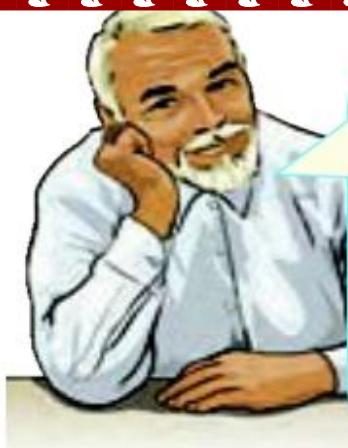
از اجتماعات بزرگ دیگر راهپیمایی اربعین است که هرساله میلیون ها انسان را گرد هم جمع می کند.

مکه و مدینه هر ساله در ایام مراسم حج، صدها هزار نفر را در خود جای داده و اجتماع باشکوه مسلمانان شکل می گیرد.

آیا می دانید حمل و نقل دریایی، بسیار ارزان تر از حمل و نقل جاده‌ای تمام می شود؟

جابه جایی بارهای بسیار سنگین و حجمی، فقط با کشتی میسر است. با کامیون ها و تریلی ها در حمل و نقل جاده‌ای حد اکثر می توان باری به وزن صد تن را جابه جا کرد ولی به وسیله کشتی صدها هزار تن بار به راحتی حمل و نقل می شود. ضمناً جابه جایی بار توسط کشتی، محدودیت ها و موانع حمل و نقل جاده‌ای را نیز ندارد چون در دریا می توان کیلومترها راه را بدون برخورد به مانع طی کرد.

حمل بار با کشتی ، ایران

تنگه بسفر، ترکیه

مسجد الحرام، سعی صفا و مروه

کربلا ، راه پیمایی عظیم و میلیونی اربعین امام حسین(ع)

همکاری کشورهای منطقه با بستن پیمان های اقتصادی و فرهنگی

یکی از این پیمان ها ، پیمان همکاری اقتصادی (إکو) است که در سال ۱۳۴۱ بین ایران ، پاکستان و ترکیه بسته شد .

هم اکنون ده کشور منطقه عضو این پیمان هستند.

چرا جنوب غربی آسیا منطقه ای پر تنش است؟

این منطقه از آسیا ، منطقه ای پرتنش است .

برخی جنگ های منطقه و زمان وقوع آنها در سال های اخیر

?	حملات نظامی رژیم اشغالگر قدس (اسرائیل) به جنوب لبنان، نوار غزه و اردوگاه های فلسطینی ها در چهار دهه گذشته
۱۳۵۸	حمله نظامی سوری شوری سابق به افغانستان و اشغال آن
۱۳۵۹	جنگ تحملی رژیم بعضی عراق علیه ایران
۱۳۶۹	حمله نظامی آمریکا و انگلیس به عراق
۱۳۸۰	حمله نظامی آمریکا به افغانستان و اشغال آن
۱۳۸۲	اشغال نظامی عراق توسط آمریکا
	جنگ های نیابتی علیه جبهه مقاومت و مردم سوریه و عراق در دهه گذشته

- اقدار و ثبات جمهوری اسلامی ایران در میان ده ها پایگاه نظامی آمریکایی متوازن
- پس از ترور سردار سلیمانی هنگام حضور رسمی وی در عراق توسط آمریکا و پاسخ کوبنده ایران با حمله موشکی به یکی از مهم ترین پایگاه های آمریکا در منطقه (عينالاسد در عراق)، سرعت خروج نیرو های اشغالگر آمریکایی از منطقه افزایش یافته است.

در ۳۰ سال اخیر ، جنگ ها و وقایع ناگواری د این منطقه رخ داده است ، چرا؟

*بخش عمده ای از منابع انرژی کشورهای صنعتی و راه های حمل و نقل دریایی در این منطقه است.

* به همین دلیل این منطقه مورد توجه قدرت های بزرگ استکباری جهان است.

* قدرت های استکباری با استفاده از نفوذشان بر حکومت
های وابسته در منطقه و ایجاد جنگ های نیابتی موجب
بروز تنش و بحران در منطقه می شوند.

* هم چنین در گذشته دسترسی به آب های
خلیج فارس و اقیانوس هند ، موضوع مهمی
برای کشورهای قدرتمند بوده و همواره بر
سر این موضوع با یکدیگر در رقابت و تلاش
بوده اند.

آمریکا ، انگلستان و برخی کشورهای
سلطه گر برای حفظ منافع خود در
منطقه ، در کشورهای وابسته ، پایگاه
های نظامی ایجاد کرده و در این پایگاه
ها ، تسليحات نظامی مختلف انبار و
نیروهای نظامی مستقر کرده اند.

* از طرفی برخی کشورهای
منطقه به شیوه پادشاهی ، امیر
نشین و موروژی اداره می شوند
و مردم نقش موثری در حکومت
ندارند.

رزیم اشغالگر قدس (اسرائیل) با
حمایت آمریکا و انگلیس علاوه بر
سرکوب مردم مظلوم فلسطین و اشغال
سرزمین های همسایه به توطئه و
دشمنی با مسلمانان کشورهای منطقه
می پردازد.

فعالیت

به چند گروه تقسیم شوید و با همفکری به پرسش‌ها، پاسخ دهید.

۱- چرا دسترسی به دریا و آب‌های آزاد اقیانوس‌ها، تا این حد برای کشورها، مهم است؟ دلیل بیاورید.

۲- متن را بخوانید و علل کشمکش‌ها و جنگ‌هادر منطقه آسیای جنوب‌غربی را به‌طور خلاصه، فهرست کنید.

۳- اگر در منطقه به جای اختلاف‌ها، اتحاد و همکاری بین کشورها برقرار شود، چه پیامدهایی برای مردم منطقه دارد؟

۱- ارتباط با کشورهای مختلف جهان از راه دریا - تجارت دریایی - حمل و نقل ارزان و آسان - دسترسی آسان به مناطق مختلف جهان از راه دریا

۲- وجود منابع انرژی جهان در این منطقه - واپستگی کشورهای این منطقه به قدرت‌های بزرگ و اختلاف بین کشورهای منطقه -

سرکوب و تصرف سرزمین فلسطین توسط اسرائیل - دشمنی اسرائیل با مسلمانان - وجود پایگاه‌های نظامی کشورهای سلطه گردن منطقه

۳- کشورهای سلطه گر نمی‌توانستند در منطقه نفوذ کنند - جنگ‌ها و کشمکش‌ها و تنش‌های بین کشورها از بین می‌رفت -

اتحاد و همبستگی بین کشورهای منطقه و در نتیجه پیشرفت کشورها در زمینه‌های مختلف اتفاق می‌افتد.

جایگاه ایران در منطقه

ایران کشوری قدرتمند در جنوب غربی آسیا است و در این منطقه جایگاه خاصی دارد:

* انقلاب اسلامی ایران الگویی برای مردم کشورهای دیگر است تا علیه ظلم و استبداد داخلی و قدرت‌های بزرگ خارجی به‌با خیزند و چهره‌ای متعالی از اسلام به جهانیان عرضه کنند. امروزه، جمهوری اسلامی ایران از مردم مظلوم همه کشورها به‌مویشه فلسطین حمایت می‌کند.

* کشور ایران از اقوام مختلف تشکیل شده است و این اقوام همواره با یکدیگر وحدت و همبستگی داشته و از کشور دفاع کرده‌اند.

* کشور ایران از نظر وسعت دومین کشور وسیع و از نظر جمعیت نیز دومین کشور پر جمعیت آسیای جنوب‌غربی است.

* کشور ایران دارای منابع مهم انرژی است و از نظر داشتن منابع نفت، مقام چهارم و منابع گاز، مقام اول را در منطقه دارد.

* ایران پس از پیروزی انقلاب اسلامی پیشرفت‌های زیادی در علم و فناوری داشته است.

* کشور ایران به دلیل داشتن سواحل طولانی و موقعیت بندرگاهی و دسترسی به آب‌های آزاد جایگاه ممتازی در منطقه دارد.

سواحل ایران در خلیج فارس و دریای عمان (مَکْرَان)

- از ارونده رود در جنوب غرب
- تا تنگه هرمز
- و از آنجا تا بندر گوادر (گوادر) در جنوب شرق
- امتداد دارد.

در این سواحل طولانی بنادر مهم بازارگانی و نفتی به وجود آمده اند.

کشور ایران در خلیج فارس، جزیره های فراوانی دارد، مهم ترین آن ها: خارک - کیش، قشم، لارک، لاوان، تنب کوچک، تنب بزرگ

ابو موسی و ...

نظامی

تجارت و بازارگانی

استخراج نفت

علت اهمیت جزایر ایرانی خلیج فارس:

تنگه هرمز: یک آبراهه بین المللی است که همه کشورها حق دارند طبق قوانین بین المللی رفت و آمد در تنگه ها با کشتی از آن عبور کنند.

دلاوران نیروی دریایی جمهوری اسلامی ایران همانند نیروی زمینی در زمان جنگ تحمیلی رژیم عراق علیه ایران، با شجاعت و رشادت جنگیدند و از کشور دفاع کردند و نگذاشتند در رفت و آمد کشتی های تجاری و واردات کالا به ایران مشکلی پیش آید.

نیروی دریایی ایران در زمان صلح نیز، حافظ منافع کشورمان در دریاهاست. نیروی دریایی همچنین در موقعی که برای کشتی ها چه درآب های ایران و چه درآب های بین الملل، حوادثی به وجود بیاید، به آن ها کمک می کند.

فلسطین ، مهم ترین مسئله جهان اسلام

مسئله فلسطین و ظلم یهودیان صهیونیست به مردم آن جا ، مسئله مربوط به مردم عرب یا صرفا یک مسئله اسلامی نیست ، بلکه یک مسئله بسیار با اهمیت است.

دلایل اهمیت فلسطین

۱- فلسطین مهد ادیان الهی محل زندگی بسیاری از پیامبران و مورد توجه بسیاری از مردم جهان به خصوص مسلمانان ، مسیحیان و یهودیان است.

۴- یکی از آبراهه های مهم جهان (کanal سوئز) نزدیک فلسطین قرار دارد و ارتباط بین غرب و شرق را فراهم می کند.

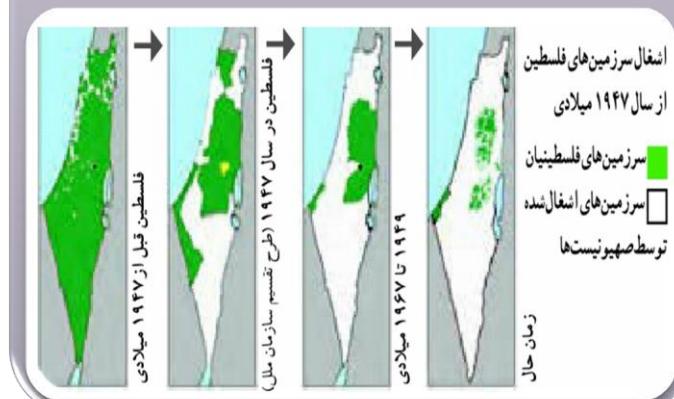
۳- تشکیل دولت اسرائیل در قلب جهان اسلام ، دارای هدف بلند مدت استکباری زیر است.

زیرا ادامه حیات و فعالیت اسرائیل باعث می شود که اگر کشوری اسلامی بخواهد در منطقه قدرتمند شود اسرائیل به مقابله با آن کشور می پردازد و جلو نفوذ آن را می گیرد.

۲- فلسطین در محل تقاطع و اتصال سه قاره آسیا ، اروپا و آفریقا قرار دارد و راه های ارتباطی زمینی این سه قاره می باشد . چنین مناطقی در جهان از اهمیت خاصی برخوردارند.

مسیر آبی دریای مدیترانه - دریای سرخ و اقیانوس هند بسته به کanal سوئز است. روزانه کشتی های زیادی برای مبادله کالا مثل : نفت ، بین کشورها از این راه جا به جا می شود.

فلسطین، سه راهی بین آسیا و افریقا و اروپا

صهیونیسم فراتر از اسرائیل

در دنیا یهودیان فراوانی وجود دارند که از صهیونیسم بیزارند. صهیونیسم یک جریان فکری - سیاسی متجاوز است که تشکیل دولت اسرائیل را هدف نهایی خود می دانند و برای رسیدن به آن، هرگونه اقدامی انجام می دهند. منظور از صهیونیسم فقط دولت اشغالگر فلسطین نیست، بلکه راه اندازی و اداره دولت اسرائیل تنها بخشی از مجموعه فعالیت این گروه است. آنها در واقع سرمایه داران بزرگی هستند که در کشورهای مانند آمریکا نفوذ فراوان دارند و تا حد زیادی بر سیاست آن کشور مسلطاند. امروزه حتی برخی سازمان های بین المللی نیز در زمینه های مالی، نظامی، تبلیغاتی و فرهنگی اسیر سیاست های توسعه طلبانه صهیونیسم اند.

قبل از انقلاب اسلامی، رژیم ظالم پهلوی حتی اجازه نظرک درباره مستله فلسطین را نمی داد. آنها نمی گذاشتند مردم احساس کنند که مستله فلسطین جزوی از مستله مسلمانان و انقلاب اسلامی است و به آینده و پیشرفت ایران مرتبط است. امام خمینی برای اولین بار در تاریخ مبارزات عربی و اسلامی و فلسطینی، یک روز را به نام روز قدس و به عنوان نمادی برای مبارزه با صهیونیسم، معین کرد.

ابتکار عمل جبهه مقاومت

از زمان اشغال فلسطین توسط صهیونیست ها و با حمایت دولت های انگلیس و آمریکا، مردم فلسطین طی سالیان طولانی علیه اشغالگران مبارزه کرده اند. تاکنون، همواره دشمن متjaوز، ابتکار عمل را در دست داشته است: نخست خریدن فریبکارانه زمین های فلسطینیان، سپس مسلح شدن صهیونیست های مهاجر، بعد از آن، جنگ داخلی و اعلام تجزیه فلسطین، سپس تصرف بخش های جدیدی از آن کشور اسلامی و در نهایت تصرف بخش هایی از کشورهای مصر و سوریه و اردن الحق به آن.

اما امروز مردم مسلمان فلسطین با مقاومت خویش در مقابل دشمنان اشغالگر، ابتکار عمل را به دست گرفته اند. رژیم صهیونیستی به هیچ وجه توانایی لازم برای یک رویارویی مستمر و درازمدت را با جبهه مقاومت ندارد. بعد از جنگ ۳۲ روزه حزب الله لبنان به رهبری سیدحسن نصرالله و همچنین جنگ ۲۲ روزه مردم فلسطین با رژیم اشغالگر قدس، صهیونیست ها به شدت و از جنبه های مختلف، ضربه های سنگینی را متحمل شده و افسانه شکست تاذیری آنها فور ریخته است. تنها راه در مسیر مبارزه با اسرائیل تا محو شدن کامل آن، اتحاد مسلمانان، ادامه مقاومت و همچنین تقویت اعتراضات شجاعانه و مبارزه مردمی این کشور (اتفاقه) است.

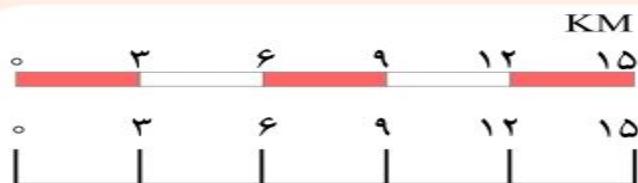
مسجد الاقصى و قبة الصخرة

مهارت‌های نقشه ۲

مقیاس نقشه و محاسبه مسافت‌ها

سال گذشته با مقیاس خطی آشنا شدید و بی بردید که مقیاس نقشه به ما نشان می‌دهد که فاصله‌های روی نقشه، بر روی زمین و در عالم واقعیت چقدر است. به عبارت دیگر مسافت‌های روی نقشه، نسبت به مسافت‌های واقعی روی زمین چقدر کوچک‌تر شده‌اند. در مقیاس خطی رویه‌رو هر سانتی‌متر روی نقشه چند کیلومتر روی زمین است؟

علاوه بر مقیاس خطی ممکن است مقیاس را با اعداد و به صورت کسری نمایش دهیم که در این صورت به آن مقیاس عددی (کسری) می‌گوییم.

در نقشه‌ها ممکن است از مقیاس خطی یا مقیاس عددی (کسری) و یا هر دو استفاده شده باشد.

برای مثال مقیاس نقشه رویه‌رو $\frac{1}{50000}$ (۱:۵۰۰۰۰) است.

یعنی یک سانتی‌متر روی نقشه، برابر است با 50000 سانتی‌متر روی زمین.

توجه

$$\frac{\text{فاصله دو نقطه بر روی نقشه}}{\text{فاصله همان دو نقطه بر روی زمین}} = \text{مقیاس}$$

حال اگر از روستای «الف» تا «ب» را روی نقشه اندازه بگیریم و ۳ سانتی‌متر باشد، فاصله واقعی این دو مکان را با استفاده از مقیاس کسری به صورت زیر محاسبه می‌کنیم:

$$\begin{aligned} \text{سانتی‌متر روی زمین} &= 3 \times 50000 = 150000 \\ \text{متر روی زمین} &= 150000 : 100 = 1500 \\ \text{کیلومتر روی زمین} &= 1500 : 1000 = 1.5 \end{aligned}$$

$$1\text{ کیلومتر} = 1000\text{ متر} \quad 1\text{ متر} = 1000\text{ سانتی‌متر}$$

انواع مقیاس

۰ ۱ ۲ ۳ ۴ ۵ ۶ ۷ ۸ ۹ ۱۰

Km

مقیاس خطی (ترسیمی)

(در این مقیاس هر ۱ CM روی نقشه برابر با ۱ KM اندازه واقعی (روی زمین) است.

مقیاس کسری (عددی) ۱:۱۰۰۰۰۰ (یک صد هزارم) (یعنی هر ۱ CM روی نقشه برابر با ۱۰۰۰۰۰ M اندازه واقعی (روی زمین) است.

در مقیاس های کسری هر چه عدد مخرج کسر کوچکتر باشد آن کسر بزرگتر است در نتیجه مساحت کمتری را نشان می دهد ولی جزئیات را مشخص تر.

در مقیاس های کسری که عدد مخرج بزرگ تر است آن کسر کوچک تر است در نتیجه در نقشه هایی با مقیاس کوچک تر مساحت بیشتر نشان داده می شود و جزئیات کتر مشخص می شوند.

(این دو مورد مانند زمانی است که ما بر روی پشت بام باشیم و به اطراف نگاه کنیم (مقیاس بزرگ عدد مخرج کوچک تر)

و زمانی که ما در هلیکوپتر قرار داریم و به پایین و زمین نگاه می کنیم (مقیاس کوچک با عدد مخرج بزرگ)

برای حل مسائل مقیاس به موارد زیر توجه نمایید.

➤ برای تبدیل کیلومتر به متر عدد داده شده را در ۱۰۰۰ ضرب می کنیم .

(۱ کیلومتر برابر با ۱۰۰۰ متر)

$$KM1 * 1000 = M1000$$

➤ برای تبدیل کیلومتر به سانتی متر عدد داده شده را در ۱۰۰هزار ضرب می کنیم.

(۱ کیلومتر برابر با ۱۰۰هزار سانتی متر)

$$KM1 * 100000 = CM100000$$

➤ برای تبدیل متر به کیلومتر عدد داده شده را تقسیم بر ۱۰۰۰ می کنیم.

(۱۰۰۰ متر برابر با ۱ کیلومتر)

$$M1000 : 1000 = KM1$$

➤ برای تبدیل سانتی متر به کیلومتر عدد داده شده را تقسیم بر ۱۰۰هزار می کنیم.

(۱۰۰ هزار سانتی متر برابر با ۱ کیلومتر)

$$CM100000 : 100000 = KM1$$

توجه داشته باشید در مسائل مختلف مقیاس به صورت زیر عمل می کنیم.

وقتی در صورت مسئله فاصله دو مکان به سانتی متر داده شد فاصله آن دو نقطه روی نقشه می باشد بنابراین در صورت کسر قرار

می گیرد. و مخرج فاصله واقعی (روی زمین) نامعلوم است که باید به دست آوریم (بعد از به دست آوردن عدد خواسته شده با

توجه به مسئله آن را به متر یا کیلومتر تبدیل می کنیم.

و زمانی که عدد داده شده برای فاصله دو مکان در مسئله به متر و کیلومتر است آن عدد نشان دهنده فاصله آن دو مکان در روی زمین است بنابراین در مخرج کسر قرار داده و صورت کسر (فاصله دو مکان در روی نقشه) نامعلوم است که باید به دست آوریم. در این نوع مسائل باید متر و کیلومتر داده شده در صورت مسئله را به سانتی متر تبدیل کرده بعد مسئله را حل کنیم.

نمونه اول

۱- فاصله شهر الف تا شهر ب روی نقشه ای با مقیاس $CM\ 20\ : 2000,000$ این دو شهر چند متر و چند کیلومتر می باشد؟

$$\frac{1}{200000} = \frac{20}{X}$$

نمونه دوم

۲- فاصله دو روستا روی نقشه ای با مقیاس $1 : 100000$ ، 25 کیلومتر است ، فاصله این دو روستا روی نقشه چقدر است؟
نکته : (در این مسئله در زمان حل کردن کیلومتر به سانتی متر تبدیل شود.)

$$\frac{1}{100000} = \frac{X}{25}$$

نمونه سوم

۳- فاصله دو دریاچه در استان فارس روی نقشه ای 50 سانتی متر و فاصله واقعی آن دو دریاچه 150 کیلومتر است ، مقیاس نقشه را پیدا کنید.

نکته : (در این مسئله در زمان حل کردن کیلومتر به سانتی متر تبدیل شود.)

(این سه مسئله و دو مسئله در کاربرگه را حل کنید)

فعالیت

۴- کاربرگه شماره ۱۴) محاسبه مقیاس را در کلاس انجام دهد.

۱- یک، چهار میلیون و پانصد هزارم

$$45 \text{ کیلومتر} = 1: 4500000$$

۲- تنب کوچک - تنب بزرگ - ابو موسی

۳- ۲۴۷/۵ کیلومتر (فاصله بندر لنگه تا ابوظبی روی نقشه

$$5/5 \text{ سانتی متر}$$

$$\frac{1}{4500000} = \frac{5/5}{X}$$

$$5/5 * 4500000$$

$$247/5 = 100000: 2475000 \text{ کیلومتر}$$

۴- فاصله شهر لار تا بندر چارک ۲/۵ سانتی متر

$$\frac{1}{4500000} = \frac{2/5}{X}$$

$$2/5 * 4500000$$

$$1125000: 100000 = 112/5$$

محاسبه مقیاس

کاربرگه شماره ۱۴

۱- مقیاس عددی نقشه را بخوانید و معنی آن را بنویسید. سپس محاسبه کنید هر سانتی متر روی نقشه معادل چند کیلومتر روی زمین است؟

۲- در صورتی که یک کشتی از بندر لنگه به ابوظبی برود، مسافران در سمت چپ خود کدام جزیره ها را مشاهده می کنند؟ با توجه به مقیاس نقشه، فاصله این دو بندر چند کیلومتر است؟ محاسبه کنید.

۳- اگر فردی از شهر لار در ایران به بندر چارک سفر کند چند کیلومتر طی می کند؟ محاسبه کنید.

مسئله

۱- اگر فاصله دو روستا روی نقشه ای ۱۰ سانتی متر باشد، در صورتی که مقیاس نقشه $\frac{1}{250000}$ باشد، فاصله این دو روستا روی زمین، چقدر است؟

۲- فاصله شهری تا ساحل دریا، روی زمین ۶ کیلومتر و روی نقشه ۵ سانتی متر است. مقیاس این نقشه را بدست آورید.